

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

25. De singulari eiusdem authoris artificio, in laude Putei.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

per partes a quoque illustrare possit. Gratiam vero, per omnia, more Iudis, diffusam, quæque vrbem, instar Lyrae, tum sibi, tum externis ornamentis consonam reddis, & perpetuum instar aris Homericæ ad caelum usque pertingentem splendorem, quisnam verbis consequi possit? Non ita, nec Meles præclaros habet liberos, nec eloquentia quisquam valet. Quinimò sola inter omnes vrbes spectatorem, non auditorem postulat: nec tam spectatorem, quam conuictorem perpetuum, si quis ipsam probò perspicere velit, laudumque mercedem laudem reportare.

De singulari eiusdem authoris artificio, in laude Putei.

CAP. VI. XXXV.

Putei laudatio in artificio.

Laudamus tuos ad Puteum; Qui elegantem philosophæ artem contemplari voluerit, legat quæ scripsit *ὡς τὸ φεῖλον ἀνδραγαθῶν*. Inueniet profecto disertum hominem, nihil eorum omisit, quæ ad Putei commendationem facere possunt: incipit.

Τὸ δὲ ἀρεῶν τὸ φεῖλον τὸ ἴσον, & cætera.

Primum Exordium est per addubitationem, ex abrupto: quasi nesciat, quid de Puteo Æsculapij sit dicturus, vnde orationem auspicari debeat. Tuum illud elegans est, quod subiungit, facilius esse eiusdem putei aqua pellucida stris ardorem restringere, quam laudes aquæ prædicare. Pressisse videtur in eo, sicut solet, Demosthenis vestigia, qui in *ἰπποφίω* dixit mortuos ferre, cuius in promptu esse, ac laudare difficile Illustrat, deinde orationem præclara, & ex amantibus ducta similitudine, qui delicias suas præsentibus indicare possunt: absentes pro desiderio commendare non possunt. Sic apud Maximum Tyrium. Deiamator *ἀδελφεὶ πατρὸς τὴν τὴν πατρὸς, & ἀμύθητος* *ἴαν, & silencio potius laudat, quam oratione.*

Secundum caput est, Principium laudationis à situ, seu loco, in quo commendatur salubritas, puritas, pulchritudo, celebritas, sanctitas, propter templi scilicet religionem.

Tertium, Comparatione locum magis ornat, & commendat. Ipsenim Epidaurò Æsculapij natalibus illustrato anteponeit, quod

Æsculapius Epidaurum, istius sedis amonitate illectus, videatur reliquisse.

Quartum, Laus aquæ ab origine, quod fluat à platano, vel, quod sanctius est ab ipsius templi fundamentis.

Quintum, Proprijs notis aquam commendat, septem autem illæ sunt, tenuitas, leuitas, lenitas, dulcedo, habilitas ad potum, perennitas, & incorrupta quædam sinceritas. Leuitatem eius ex eo probat, quod non ut Peneus fluuius patitur sibi. Titarestum superfundi, sed omnibus innatet, in profundum; non leucus, ac fleuileum lignum solet, demersis. Huius naturæ est amnis Siliæ, qui nihil sibi innatere patitur, ut author est Strabo lib. 11. ἐν τῇ ὁρατῇ Σιλίαι, κατὰ μὲν εἶναι ἐν τῷ μὲν ἐπιπέδῳ.

Sextum, Aquam Æsculapij, cum ipsius Stygis viuo audeat comparare, cuius vis ineluctabilis esse perhibetur: nam omnia metalla, & lapides perforat, præter pocula ex cornu Alishi Scythici confecta, quorum materiam miratus Alexander, Delphos misit, & Apollini consecrauit, ut habet Ælian. de animal. lib. 10. Itaque cum indomitus videatur hic liquor tantis viribus efferverescens, non quidem robore parem hanc aquam facit: sed apposita eius neceatæ suauitate, Stygem eluat.

Septimum, Laus ab aquarum copia, quam per dolij antapodosin illustrat. Rationem autem eius copiam avertit, quod Æsculapij sit, veluti administer, cuius cum semper profusa sit benignitas, puteum talem illi esse oportet, qui, nunquam interistente aquarum vbertate, mortales potet, & exhiberet. Sic Vulcani instrumenta ad Domini nutum præsto sunt apud Homerum, suo pte motu (tantum est obsequij studium) procurrentia.

Octauum, Delabitur ad usum, celebritatem, & varias huius aquæ utilitates: quod non tantum potui, lotionibus, templi illustrationibus, amoenissimo præterea voluptatis spectaculo, sed ipsius orationibus deseruiat. Quod autem hic assertit de aquarum medicinis. Plinius exequitur l. 31. c. 2. sed & Tullius Laureas celebravit carmine, fontem Ciceronis, cuius aqua fuit oculis saluberrima.

Ut quomam totum legitur sine sine per orbem.

Sint plures oculis, qua medeantur aqua.

Roterat & Dæmon ad falsi numinis venerationem fouendam, in hoc Æsculapij fonte ali.

aliquid ex sua arte, & consuetis fraudibus mori.

Clitor flu-
vium pisces
vocales fa-
cit.

Nonum, Vocem quoque ex hac Æsculapij aqua mutis redditam significat, sic Clitor flu- vium pisces suos vocales facit. vt habet Mnase- as Petrensis in Periplo: sic Hippocrene Poëtas afflat, vnde & ἄδων ἵδωρ appellatur. Nonno, & Iuvenis ἵδωρ ab Antipatro, antholog. l. 2. si penes fabulas sit fides.

Decimum, à comparatione vini, o & nectaris; tum celebrium fluuiorum, hanc aquam ex ornat. Numerantur autem imprimis aqua Delia, Apollini sacra, & Cnidus, qui à Curtio non spatio aquarum, sed liquore fertur memorabilis; tum Eurymedon Pamphiliæ, & Choaspis Asiæ fluuius, è quo solo Persicos Reges bibere author est Solinus: Tum Peneus, qui per amœnissima Tempe nemorosa conualle defluit, & fons Abyllus, quem à profunditate nomen habuisse constat. Hesyck. Ἄδων ἵδωρ ἀπειρεσί ἢ οἰ ἀργυρὸν λή-
γη οὐκ ἔσθ' ἀμύνει.

Aristides.

Ex vers. G.
Canceri.

Quid autem de sacro Puteo dicemus, an orationis facultatem inculcabitur, quæ nequeat ad omnia pertingere, nec semper naturam rerum abundè valeat explicare? Pulchritudinem certè ac voluptatem eius, nulla declarabit oratio, verùm facilius ex hac aqua bibimus, eamque iucundè aspiciamus, atque in ea lauamus, quam de ipsa quicquam dicimus. Vt autem ij, qui pulchras amant mulieres, forma præstantia capti, quales quidem ament, sciunt, veruntamen, si quis eos interroget, nihil de absentibus possent dicere, præsentem autem ostenderent: Ita, & puteum hunc amamus quidem quamplurimi, aut potius omnes ferè: qualis autem sit, dicere non possumus; verùm si quis de eo nos interroget, hunc ad ipsam deducemus, atque ei ostendemus: illi verò, nec hoc sufficeret, donec eo gustato, locum Homericam videretur degustasse, quippe, qui manere velle, ægreque ab eo discederet.

Lotus Ho-
merica.

Nectamen decet nos more sitientium, quod aiunt, tacite bibere, quin etiam verbis exornemus. Ac tum seruatore Deum, cuius & hoc opus est, salutemus, tum nymphas eius incolas, quæ nobis vsum gratiæ diuinæ concedunt & subministrant. Quod igitur erit principium, an quemadmodum, cū ex eo bibimus, admoto labris poculo non cessamus, sed

infundimus subito, sic oratio quoque nostra subito dicet omnia: Illud igitur nobis sit, quasi libris admotum, quod in pulcherrimo sit totius orbis loco. Quem enim ex omnibus Deus, vt saluberrimum, & purissimum elegit locum, hanc beneficijs suis illustrissimum reddidit, is vtiq; omnium est per orbem totum pulcherrimus. Quanquam etenim, quibus in singulis locis nati sunt initio Dij, etiam hæc in honore sunt, ob hoc ipsum habenda, quod Deos receperint: Illud tamen longè maius est, quod ipsa ab vsque Epidaurò huc profectus Deus, maximè amavit hunc locum, atq; ostendit, eum se, cum delectum, tum cæteris prælatum deinceps incolere. Cui autem loco Deus, ac Deorum quidem benignissimus censuit immorandum, eum nos, qui quidem seruus eius sumus, alio, quam optimi, nomine dignabimur? Itaque in pulcherrimo orbis loco est puteus. Præterea ipsius templi locus is, qui sub diuo peruius est, optimo loco iacet. Medius enim puteus in medio constitutus est. Aqua verò vel à platano fluit, quando quidem & hæc instar notæ cuiusdam est agnata, vel si maius, quod quidem pulchrius est, & sanctius, ab ipsis, quibus insitit templum, fundamentis.

Quo fit, vt omnes hoc opinentur, atque credant, è salubri, ac salutari loco aquam profuere, quippe quæ à templo, & seruatoris pedibus proficiscatur. Nec enim possit ex salubriori loco profuere. Et in tali quidem loco sita, & à talibus oriunda, meritò dicitur optima.

Ac primùm quidem tenuissima est, ad æris naturam proximè accedens, deinde, quod hinc sequitur, lenissima simul, & mitissima, tum duleissima, & maximè potabilis, ac perennis, ad cuius potationem vinum non desideres.

Aqua com-
mendatio.

Et Homerus quidem Titaresium Peneo dixit superfundi, quemadmodum aquæ homo præ lenitate innatat. At verò huic aquæ, meo iudicio, siquidem alia infundatur, sursum exiit, illa tanquam phallo quodam in profundum delabente, nisi potius etiam insulam aquam videatur lenitate sua, in altum esse sublatura: quæ quidem non arroganter à nobis dici, indicat pondera. Quod autem dixerit Stygis riuis, si oppositus propendat, hæc autem fluxio, nec à Styge oritur, nec aliud quicquam horrendum habet, sed vel sanioris, vel nectaris, vel similis alicuius rei iure riuis dici possit.

R. 15. 2.

ses.

ſet. Cui illud eſt etiam teſtimonio, quod hæc aqua temporis vitium non patitur, verum quæcunq; eſt hauſta, eodem modo, atque ea, quæ in puteo relinquitur, incorrupta manet, & ſincera.

Iam verò abundantia putei tanta eſt, quanta nullius, vt ita dicam, alterius, ac robuſtos quidem eos, qui hauriunt, & cautos oportet eſſe, ne inuadantur.

Solus igitur ex omnibus puteis, quicunq; exhauriuntur, æqualem perpetuo copiam pigebet, pertuſo dolio ex contraria parte reſpondēs. Vt enim illud nunquam impletur iſta, hic ſemper ad labrum vſque plenus eſt.

Vulcani in
ſtrumenta ſuæ
ſente mo-
guri.

Cum enim humaniſſimi Dei miniſter ſit, & adiutor, ad miniſterium prompſiſſimus, ac ſemper plenus conſpicitur. Et ſicut ille nunquam ab hominibus ſeruandis ceſſat. ſic domi- num hic imitans, indigorum vſui nunquam non ſuppeditat, cum ſit, quaſi alumnus quidã, donum ve Æſculapij, quemadmodum Vulcani inſtrumenta ſuæxit Homerus, ad eius voluntatem moueri. Et quoniam huc vſque dicendõ perueni, quænam eſt inter homines aqua, quæ cum hac in vſu comparari poſſit? nec enim potus modò, ſed idem etiam lauacrum eſt iucundiffimum, ac tutiſſimum: nec pro anni tempore mutatur, quin, & æſtate frigidiffima ſit, & hyeme clementiſſima, præſentis vbique temporis moleſtias mitigans qualem quidem decet fontem ſacrum Æſculapij exiſtere: Ac pulchra quidem iſta ſunt, & iucunda, ſiue qui ijs vtatur ipſe, ſiue alios videat partim æſtate circum puteum, deinceps, vt examen apum, vel muſcas circum lac, circumſiſtere. & à martino vſque tempore vaporem inſtar potus alicuius ſitum reprimentis præoccupare: Partim cum glacie concreta manus lauerint, calidiores, ac iucundiores fieri: verum ſunt & alia, in quibus hoc puteo Deus tanquam operis ſocio vtitur, multiſque ſæpè ad ea, quæ volebant à Deo impetranda, puteus hic vſui fuit.

Nec ſecus atque medicorum, & præſtigatorum ſerui ad miniſteria ſunt exercitati, & adiumento ſuo ſpectatores, atque ægrotos ſuæfaciunt.

Ita magni operum mirabilia artificis, &

ad hominum ſalutem omnia referentis hoc eſt inuentum, hæc poſſeſſio. Itaque in omnibus eum iuuat operibus, & apud multos pharmaci locum obtinet. Multi enim cum ex hoc puteo lauiffent, viſum recuperant: multi ex aqua cum bibiffent, pectoris ſanitatem, & anhelitum laborantem receperunt. Multorum etiam pedes, aliaue membra ſunt correcta.

Quid, quod ex mutuo quidam eloquens olim factus eſt, quemadmodum, qui de factis biberunt fontibus, vaticinari ſolent. Nec deſent, quibus quod aquam duntaxat haurerant, ſaluti fuit. Quinimò cum ægrotis ad eò ſalutaris eſt, tum ſanis etiam cuiuſuis alterius aquæ vſum præbet inſignem.

Qui enim hanc guſtauerint, ijs alia iam aqua quæuis ſordet, vt ſi quis poſt vinum fragrans vappam bibat. Sola porò hæc aqua, tam ægrotis eadem, quam valentibus æque eſt iucundiſſima, & vtiliſſima, vt nec vel lac cum ea comparare, vel vinum deſiderare poſſint: quãdoquidem eſt inſtar nectaris eius, quod Pindarus perenne, potabile, ac diuina quadam miſtura temperatum cecinit.

Quocirca ſi duo proponantur vobis pocula, alterum hæc aqua, alterum alia ſimul, & vino præſtantiſſimo plenum: vtrum eſſetis ſumpturi, dubitare poſſetis. Præterea reliquæ aquæ lactæ, qualis eſt Delia, alia que ſimiles, paucorum vſibus patent: hæc per vntium ſalutem, non quod eam nemo contingat, ſacra redditur: eademque, & luſtrationibus templi ſufficit, & hominibus ad potionem ac lauacrum, & ſpectantium delectationi.

Ego certè, nec Cnidium, nec Eurymedonem, nec vnde Rex bibeat, Choaſpim, nec eum, cui pulcheriſſimas ad vtramque ripam coronas emiſit terra, Peneum, neque Abyſſum, neque aliam aquam vllam, cum hac vndique ſacra velim comparare, ſed tantum eam inter aquas excellere, quantum Præſes ipſius Deus Dijs præſtat reliquis, dixerim.

Hoc reſtat adijcere, piè nos facturos, ſi ſententiamus, quandoquidem primus de ipſa Deus hanc, vt aiunt, ſententiam tulit.

Finis libri decimi.